

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی

پایان نامه کارشناسی ارشد

گروه آموزشی تاریخ

گرایش ایران باستان

جایگاه ساتراپی مصر در دوره هخامنشیان

استاد راهنما

دکتر محمد تقی ایمان پور

استاد مشاور:

دکتر سیروس نصراله زاده

نگارش:

محمد اکبری

پاییز ۹۱

اظهار نامه

اینجانب محمد اکبری دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته تاریخ ایران باستان دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر شریعتی دانشگاه فردوسی مشهد نویسنده رساله / پایان نامه " جایگاه ساتراپی مصر در دوره هخامنشیان " تحت راهنمایی آقای دکتر محمد تقی ایمان پور متعهد می شوم :
تحقیقات در این رساله / پایان نامه توسط اینجانب انجام شده است و از صحت و اصالت برخوردار است .

در استفاده از نتایج پژوهشهای محققان دیگر به مرجع مورد استفاده استناد شده است .
مطالب مندرج در رساله / پایان نامه تاکنون توسط خود یا فرد دیگری برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی در هیچ جا ارائه نشده است .
کلیه حقوق معنوی این اثر متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می باشد و مقالات مستخرج با نام " دانشگاه فردوسی مشهد " و یا " Ferdowsi University of Mashhad " به چاپ خواهد رسید .

حقوق معنوی تمام افرادی که در بدست آمدن نتایج اصلی رساله / پایان نامه تاثیرگذار بوده اند در مقالات مستخرج از رساله / پایان نامه رعایت شده است .
در کلیه مراحل انجام این رساله / پایان نامه ، در مواردی که از موجود زنده (یا بافتهای آنها) استفاده شده است ضوابط و اصول اخلاقی رعایت شده است .
در کلیه مراحل انجام این رساله / پایان نامه ، در مواردی که به حوزه اطلاعات شخصی افراد دسترسی یافته یا استفاده شده است ، اصل رازداری ، ضوابط و اصول اخلاق انسانی رعایت شده است .

مالکیت نتایج و حق نشر

کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج ، کتاب، برنامه های رایانه ای ، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می باشد . این مطلب باید به نحو مقتضی در تولیدات علمی مربوطه ذکر شود .

استفاده از اطلاعات و نتایج موجود در رساله / پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز نمی باشد .

پیشکش به پدر و مادر نازنینم:

که آبی ترین قلم ها و سبزترین زبانه‌ها هم در تجلیل قطره‌ای از دریای حمایت ما، محبت ما و صبوری ما نشان نمانند. دستان
پر تلاششان سراوار بوسیدن است. و همچنین همسرم که در سطر سطر این پایان نامه به پام نشست تا زحمتم به بار نشیند و به نور
دیدگانم کیانا خورشید درخشانی که شعاع محبتش در اعماق وجودم حضوری جاودانه دارد.
ماهی نورانی که مهرش هرگز در دلم غروب نمی‌کند.

پاس کزاری

برخود لازم می‌دانم از تمام فرزندان و فریبنختگانی که مشوقم بودند پاس کزاری کنم به خصوص از جناب آقای دکتر ایمان پور که از ابتدای دوره کارشناسی ارشد در تمام مراحل راهنمایی بودند و در تدوین این پایان نامه لطف فراوانی به این حقیر نمودند. انسان وارسته‌ای که زنده نهاد زینده مسائل درسی بلکه در بسیاری از امور الگو و سرمشق بنده می‌باشند و الطاف بی‌منتهای ایشان با هیچ زبانی قابل تقدیر نمی‌باشد. سزاوار است از جناب آقای دکتر نصراله زاده به دلیل نظریات مفید و سودمندشان و ارائه مطالبی جهت کردآوری این پایان نامه پاس کزاری نمایم.

چکیده

شاهنشاهی هخامنشیان بزرگترین شاهنشاهی بود که دنیای قدیم به خود دیده بود. این شاهنشاهی که به رهبری کوروش کبیر بنا نهاده شده و سپس توسط جانشینان او کمبوجیه و داریوش گسترش یافت از جانب شرق تا هند و از جانب غرب و جنوب غربی تا شمال آفریقا یعنی سرزمین مصر و لیبی و از شمال تا دریاچه اورال و از جنوب تا صحرای عربی گسترش یافت. این امپراطوری بیش از سی ملیت و اقوام را شامل می شد که مصر یکی از این سرزمینها و از ساتراپی های پر تنش تحت سلطه پارسیان بود. در این پژوهش تلاش بر آن است تا ضمن بررسی تحولات سیاسی ساتراپی مصر در دوره هخامنشیان، اهمیت این ساتراپی در این دوره و روابط گسترده ی اقتصادی و فرهنگی بین این دو ملت و تاثیرات متقابل آنها بر یکدیگر را با تکیه بر منابع نوشتاری، داده های باستانشناسی و دیگر اسناد و شواهد باستانشناسی و دیگر اسناد و شواهد تاریخی با استفاده از شیوه ی پژوهشهای تاریخی مورد بررسی قرار دهد. برای این منظور در این پژوهش سعی شده است ابتدا به چگونگی شکل گیری امپراطوری هخامنشی و تاریخ گذشته سرزمین مصر پرداخته شود و سپس در ادامه علل و چگونگی تهاجم پارسیان به این سرزمین و جایگاه و تحولات مصر در دوره هخامنشیان مورد بحث قرار خواهد گرفت.

کلید واژه ها: امپراطوری هخامنشی، کوروش، کمبوجیه، داریوش، ساتراپی مصر

فهرست مطالب

فصل اول

مقدمه.....	۱۵
روش تحقیق.....	۱۸
بررسی و نقد منابع.....	۱۹
۱- منابع همزمان با دوره هخامنشی.....	۱۹
۱- ۱- منابع هخامنشی.....	۱۹
۱- ۲- منابع مصری.....	۱۹
۱- ۳- منابع عبری.....	۲۰
۱- ۴- منابع یونانی.....	۲۱
۱- ۴- ۱- هرودوت.....	۲۱
۱- ۴- ۲- توسیدید.....	۲۲
۱- ۴- ۳- گزنفون.....	۲۲
۱- ۴- ۴- کتزیاس.....	۲۳
۲- منابع متاخر.....	۲۴
۲- ۱- منابع مصری.....	۲۴
۲- ۲- منابع یونانی.....	۲۴
۲- ۲- ۱- دیودور سیسیلی.....	۲۴
۲- ۲- ۲- پلو تارک.....	۲۴

فصل دوم : نگاهی به موقعیت جغرافیایی و تاریخ مصر پیش از ورود پارسیان به این سرزمین

- ۲۷..... ۲- ۱- جغرافیای تاریخی مصر باستان
- ۲۷..... ۲- ۱- ۱- حدود مصر
- ۲۸..... ۲- ۱- ۲- شرایط طبیعی
- ۲۹..... ۲- ۱- ۳- مردم
- ۳۱..... ۲- ۲- تاریخ مصر: نگاهی گذرا به تاریخ مصر
- ۳۱..... ۲- ۲- ۱- مصر در دوران پیش از سلسله ها
- ۳۲..... ۲- ۲- ۲- وحدت مصر و تشکیل سلسله ها
- ۳۲..... ۲- ۲- ۳- امپراطوری قدیم
- ۳۴..... ۲- ۲- ۴- امپراطوری میانه
- ۳۵..... ۲- ۲- ۵- امپراطوری جدید
- ۳۶..... ۲- ۲- ۶- دوره آخر سلاطین مصر
- ۳۷..... ۲- ۲- ۷- تاسیس سلسله بیست و ششم
- ۳۸..... ۲- ۲- ۷- ۱- پسامتیک اول
- ۳۸..... ۲- ۲- ۷- ۲- جانشینان پسامتیک
- ۳۹..... ۲- ۳- ۳- تحولات منطقه پیش از حمله پارسیها به مصر
- ۳۹..... ۲- ۳- ۱- مصر و آشوری ها
- ۳۹..... ۲- ۳- ۲- مصر و بابلی ها
- ۴۰..... ۲- ۳- ۳- مصر و یونان

فصل سوم : شکل گیری امپراطوری هخامنشیان و علل و زمینه لشکرکشی کمبوجیه به مصر

- ۳- ۱- ۱- کوروش دوم و تأسیس شاهنشاهی هخامنشی ۴۲
- ۳- ۱- ۲- کوروش و تسخیر ماد ۴۳
- ۳- ۱- ۳- فتح لیدی ۴۳
- ۳- ۱- ۴- کوروش در بابل ۴۴
- ۳- ۱- ۵- کوروش ، فینیقیه و مصر ۴۵
- ۳- ۲- ارتباط های اولیه هخامنشیان با مصر ۴۶
- ۳- ۲- ۱- کوروش و مصر ۴۶
- ۳- ۲- ۲- کوروش و کمبوجیه ۴۷
- ۳- ۲- ۳- کمبوجیه و تحقق فتح مصر ۴۸
- تسلط پارسیان بر مصر ۴۹
- ۳- ۳- کمبوجیه دوم ۴۹
- ۳- ۳- ۱- مصر در آستانه ی حمله ی کمبوجیه ۴۹
- ۳- ۳- ۲- کمبوجیه و فتح مصر ۵۰
- ۳- ۳- ۳- استراتژی کمبوجیه پس از فتح مصر ۵۳
- ۳- ۳- ۴- کمبوجیه در مصر ۵۴

فصل چهارم : مصر تحت سلطه پارسیان ؛ تحولات سیاسی و نظامی ساتراپی مصر در

دوره هخامنشیان

- ۴- ۱- ۱- داریوش بزرگ ۶۱
- ۴- ۱- ۱- قدرت یابی داریوش ۶۱

- ۶۱..... ۴ - ۱ - ۲ - عزیمت داریوش به مصر
- ۶۳..... ۴ - ۱ - ۳ - اقدامات داریوش در مصر
- ۶۴..... ۴ - ۱ - ۴ - نبرد ماراتن و شورش مصر در واپسین روزهای زندگی داریوش
- ۶۵..... ۴ - ۲ - خشایارشا (۴۶۵ - ۴۸۶ پ . م)
- ۶۵..... ۴ - ۲ - ۱ - بر اریکه ی قدرت
- ۶۶..... ۴ - ۲ - ۲ - خشایارشا در مصر
- ۶۸..... ۴ - ۲ - ۳ - مصریان و جنگ خشایارشا با یونان
- ۶۹..... ۴ - ۳ - اردشیر اول
- ۶۹..... ۴ - ۳ - ۱ - مرگ خشایارشا و جانشینی اردشیر اول
- ۶۹..... ۴ - ۳ - ۲ - اوضاع مصر در دوره اردشیر اول
- ۷۱..... ۴ - ۴ - داریوش دوم
- ۷۱..... ۴ - ۴ - ۱ - بحران قدرت
- ۷۲..... ۴ - ۴ - ۲ - داریوش دوم در مصر
- ۷۳..... ۴ - ۴ - ۳ - شورش مصر و تلاش امیر تائوس برای استقلال مصر
- ۷۴..... ۴ - ۵ - اردشیر دوم
- ۷۴..... ۴ - ۵ - ۱ - نبرد کوناکسا و سلطه ی امیر تائوس بر مصر
- ۷۵..... ۴ - ۵ - ۲ - مخاصمه با اسپارت و اتحاد مصر با دشمنان شاهنشاهی هخامنشی
- ۷۶..... ۴ - ۵ - ۳ - شورش قبرس و ناکامی اولیه در مصر
- ۷۸..... ۴ - ۵ - ۴ - تلاش مجدد اردشیر برای تصرف دوباره مصر
- ۷۹..... ۴ - ۶ - دوره ی تسلط پارس ها: اردشیر سوم
- ۷۹..... ۴ - ۶ - ۱ - بر سریر قدرت
- ۸۰..... ۴ - ۶ - ۲ - لشکرکشی اردشیر سوم به مصر
- ۸۱..... ۴ - ۶ - ۳ - موفقیت اردشیر سوم در صیدون
- ۸۲..... ۴ - ۶ - ۴ - تسخیر مصر

- ۸۴..... ۴- ۶- ۵- اردشیر سوم در مصر
- ۸۵..... ۴- ۶- ۶- اردشیر سوم و باگواس خواجه ی مصری
- ۸۶..... ۴- ۷- ۷- داریوش سوم
- ۸۶..... ۴- ۷- ۱- از اردشیر سوم تا داریوش سوم
- ۸۷..... ۴- ۷- ۲- آخرین حضور هخامنشیان در مصر

فصل پنجم : مقاومت مصریان در مقابل سلطه پارسیان ؛ بررسی شورشها

- ۹۱..... ۵-۱- مقدمه
- ۹۳..... ۵-۲- شورش مصریان علیه سلطه پارسیان در دوره داریوش اول
- ۹۵..... ۵-۳- خشایارشا و شورش خبیثه در مصر
- ۹۶..... ۵-۴- نقش پر رنگ یونان در شورشهای دوره اردشیر اول
- ۹۷..... ۵-۵- بررسی شورش ایناروس
- ۹۷..... ۵-۶- آرشام و مقابله با شورشیان
- ۹۸..... ۵-۷- ویرانی معبد یهودیان الفانتین و شورش امیر تائوس دوم در مصر
- ۱۰۲..... ۵-۸- چرا منشأ بیشتر شورشهای مصریان از ناحیه دلتا بود
- ۵-۹- نگاهی گذرا به اوضاع مصر و کارنامه فراعنه محلی پس از استقلال (سلسله های بیست و هفتم ، بیست و هشتم ، بیست و نهم و سی ام مصری
- ۱۰۴..... ۵-۱۰- القای پارسی بیزاری مصریان از نگاه مورخین یونانی با استناد به گفته های کاهنان مصری
- ۱۰۶.....

فصل ششم : تاثیرات متقابل ایران و مصر در عصر هخامنشی

- ۱۱۰..... بخش اول : اوضاع اداری ، اقتصادی و فرهنگی مصر در عصر هخامنشیان
- ۱۱۰..... ۶- ۱- ساختار اداری هخامنشیان در مصر

- ۱۱۰..... ۶-۱-۱- ساتراپی
- ۱۱۲..... ۶-۱-۲- پادگان های ایرانی مستقر در مصر
- ۱۱۴..... ۶-۱-۳- قضاوت
- ۱۱۵..... ۶-۲-۲- اوضاع اقتصادی
- ۱۱۵..... ۶-۲-۱- مالیه
- ۱۱۷..... ۶-۲-۲- بازرگانی و تجارت
- ۱۱۸..... ۶-۲-۳- کشاورزی و صنعت
- ۱۲۰..... ۶-۳-۳- اثرات فرهنگی و تمدنی
- ۱۲۰..... ۶-۳-۱- سیاست مذهبی هخامنشیان در مصر
- ۱۲۱..... ۶-۳-۲- ارتباط مصریان با دیگر ملل و اقوام شاهنشاهی
- ۱۲۲..... ۶-۳-۳- زبان و خط
- ۱۲۳..... بخش دوم : تأثیر ایران هخامنشی بر مصر
- ۱۲۳..... ۶-۴-۱- تدوین قوانین محلی
- ۱۲۴..... ۶-۴-۲- تأسیس مدرسه ی پزشکی
- ۱۲۵..... ۶-۴-۳- بازسازی و ساخت معابد مصری
- ۱۲۷..... ۶-۴-۴- حفر ترعه ی سوئز
- ۱۲۹..... ۶-۴-۵- کتیبه های هخامنشی در مصر
- ۱۳۳..... ۶-۴-۶- حفر قنوات
- ۱۳۳..... بخش سوم : تأثیر مصر بر ایران هخامنشی
- ۱۳۳..... ۶-۵-۱- معماری
- ۱۳۵..... ۶-۵-۲- پیکر تراشی
- ۱۳۸..... ۶-۵-۳- گاهشماری
- ۱۳۹..... ۶-۵-۴- علوم پزشکی
- ۱۴۱..... نتیجه
- ۱۴۶..... کتابنامه
- ۱۵۸..... پیوستها

فصل اول

مقدمه

مقدمه

تشکیل شاهنشاهی هخامنشی توسط کوروش بزرگ در نیمه دوم قرن ششم پ. م نقطه‌ی عطفی در تاریخ جهان باستان به شمار می‌رود. کوروش و جانشینانش با نبوغ و درایتی ستودنی توانستند بیش از دو قرن بر دنیای متمدن روزگار خود – که از اروپا تا رود سند و از ماوراءالنهر تا مصر را در بر می‌گرفت – فرمانروایی کنند. هخامنشیان به یمن سیاست هایشان چنان خاطره‌ای از خود بر جای گذاشتند که امروزه با گذشت بیش از دو هزار و دویست سال از افول دولتشان، محققان بسیاری از گوشه و کنار جهان مجذوب نوآوری‌ها و خلاقیت‌های این شاهنشاهان ایرانی گشته‌اند و با دقت و تتبع در اسناد و مدارک بر جای مانده از ایشان سعی در بازگشایی رموز این عصر درخشان تاریخ ایران دارند.

یکی از مواردی که همواره مورد توجه پژوهشگران عصر حاضر قرار داشته شناخت و بررسی روابط هخامنشیان با ممالک همجوار، نحوه‌ی برخورد شاهنشاهان پارس با آداب و رسوم و اعتقادات مردمی که زیر سلطه آن قرار داشتند و نیز چگونگی اداره‌ی سرزمین‌ها و مراکز تمدنی آن عصر چون بابل، مصر، آسیای صغیر و ... بوده است. پس از تأسیس شاهنشاهی هخامنشی توسط کوروش دوم که با پیروزی بر مادها تحقق یافت دولتهای همجوار بخصوص لیدی را بر آن داشت که در مقابل قدرت یابی کوروش از خود عکس‌العمل نشان دهند که با واکنش سریع کوروش در تسخیر لیدیه و قبضه کردن دولت شهرهای آسیای صغیر و در نهایت به سقوط بابل منجر شد. با مرگ کوروش در نواحی شرق کشور فرزندش کمبوجیه جانشین وی گردید. کمبوجیه در راستای جامعه عمل پوشاندن به اهداف پدر در توسعه‌ی شاهنشاهی هخامنشی به مصر لشکر کشید. لذا او با فتح و تسخیر مصر، یکی از بزرگ‌ترین مراکز تمدن آن زمان و بخش‌هایی از شمال آفریقا را به میراث پدری خود افزود تا این سرزمین با همه‌ی سابقه‌ی تاریخی و فرهنگی خود به صورت یک ساتراپی، تحت سلطه‌ی شاهنشاهی هخامنشی در آید و همراه با ممالک همجوارش چون سیرن، برقه و لیبی ساتراپی مودرایه را تشکیل دهد. با تصرف مصر توسط کمبوجیه استقلال این سرزمین برای مدتی سلب شد ولی پس از الحاق آن به شاهنشاهی، روابط گسترده‌ای میان مصر و ایران عصر هخامنشی در حوزه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی پدید آمد که حدود دو قرن تداوم داشت و با فراز و نشیب‌های فراوانی

همراه بود. در هر حال محققین تسلط ایرانیان بر مصر را به دو دوره مجزا تقسیم نموده اند که دوره اول از سال ۵۲۵ پ. م تا حدود سالهای ۴۰۴ یا ۴۰۰ پ. م و دوره دوم که نسبت به دوره اول کوتاه تر است سالهای ۳۴۳ پ. م تا ورود اسکندر مقدونی به مصر (۳۳۲ پ. م) را در بر می گیرد. اما فاصله ی این دو دوره یک مدت ۶۰ ساله ای را شامل می شود که ظاهراً مصریان توانستند تا حدودی استقلال خود را از ایران بازیابند ولی به علت کم بودن اسناد و مدارک، راجع به کمیت و کیفیت این استقلال اطلاع صحیحی در دست نیست.

بررسی و تجزیه و تحلیل زوایای مختلف تحولات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و تأثیرات متقابل هر دو ملت که منجر به فراز و فرودهایی در حوزه های مختلف مذکور شد و در مجموع جایگاه این ساتراپی در طول دوره شاهنشاهی هخامنشی موضوعی است که در این رساله تحت عنوان جایگاه ساتراپی مصر در دوره ی هخامنشیان بدان پرداخته می شود.

البته تاکنون کارهای پراکنده ی زیادی پیرامون ساتراپی مصر به عنوان بخشی از تاریخ سیاسی هخامنشیان توسط اندیشمندان تاریخ ایران باستان انجام شده است که در ایران با مرحوم پیرنیا و کتاب گرانقدر وی درباره ی تاریخ ایران باستان آغاز می شود و بعد توسط اندیشمندانی مانند مرحوم شهبازی (زندگی و جهاننداری کوروش کبیر، جهاننداری داریوش بزرگ) زرین کوب (آشنایی با تاریخ ایران) و مشکور(ایران در عهد باستان، تاریخ اجتماعی ایران در عهد باستان) ادامه می یابد و در خارج از کشور نیز با هر تسفلد(شاهنشاهی پارسها، ایران در شرق باستان) و بعد اومستد(تاریخ شاهنشاهی هخامنشی) و پس از آن به صورت گسترده تر توسط داندامایف (تاریخ سیاسی هخامنشیان)، پیربریان (تاریخ امپراطوری هخامنشی، وحدت سیاسی و تعامل فرهنگی در شاهنشاهی هخامنشی)، فرای (میراث باستانی ایران، تاریخ باستانی ایران)، کوک (شاهنشاهی هخامنشی)، سانسسی وردنبورخ (تاریخ دوه هخامنشیان) و به صورت آکادمیک آغاز می شود که هنوز هم ادامه دارد. البته لازم به ذکر است که آثار این اندیشمندان تاریخ ایران باستان به صورت کلی است و به کل تاریخ هخامنشی پرداخته اند و بطور خاص پیرامون مصر در دوره ی هخامنشیان نمی باشد. اما آنچه نگارنده را به انتخاب موضوع فوق برانگیخت گذشته از بازشناسی کیفیت روابط ایرانیان و مصریان و فقدان اثری جامع که به صورت مستقل به این مبحث پرداخته باشد یافتن پاسخی

برای این سوال اساسی بود که جایگاه این ساتراپی در دوره هخامنشیان چگونه بود؟ البته در ذیل این سوال اصلی، سوالات دیگری نیز مطرح بودند که اهم آنها به شرح ذیل است:

۱- انگیزه‌ی هخامنشیان از تسخیر مصر چه بود؟

۲- پیامدهای فتح مصر به دست ایرانیان در حوزه‌های مختلف چگونه بوده است؟ آیا ایشان نیز چون دیگر اقوام مهاجم به این سرزمین، منشأ ویرانی و نابودی گشته‌اند؟ به عبارت دیگر آیا فتح مصر توسط هخامنشیان موجب تخریب ساختارهای سیاسی، اقتصادی و فرهنگی مصر گردید یا برعکس موجب شکوفایی و رونق این ساختار شد؟ به دیگر سخن پس از پیدایش روابط نزدیک سیاسی، تاثیرات متقابل بین این دو ملت در اموری چون علوم، هنر و معماری تا چه حد بود؟

۳- ساتراپی مصر در مقایسه با دیگر ساتراپی‌های امپراطوری هخامنشی از چه موقعیتی برخوردار بود؟ به بیان دیگر آیا برخورد ایرانیان با مصریان در مقایسه با سایر ملل متفاوت بود؟ فرضیه‌های قابل طرح در قبال سوالات مطرح شده از این قرارند:

۱- به نظر می‌رسد انگیزه هخامنشیان از تسخیر مصر علاوه بر تداوم سیاست توسعه‌ی شاهنشاهی، خطرات احتمالی بوده که از جانب مصر بعدها از طریق دولت شهرهای یونانی و آسیای صغیر متوجه شاهنشاهی هخامنشی می‌شده است. از جمله مداخله‌ی فراغنه مصر در تحولات آسیا و موضع‌گیری ایشان علیه کوروش می‌توانسته است از جمله عوامل تحریک هخامنشیان برای تهاجم به مصر باشد.

۲- به نظر می‌رسد که فتح مصر در روال زندگی اداری، مذهبی و اقتصادی مصریان وقفه‌ای ایجاد نکرد و اینچنین به نظر می‌رسد که تنها جای سلسله‌های پادشاهی تغییر یافت و ایرانیان در این سرزمین باعث قتل و غارت و ویرانگری از نوع معمول آن زمان نشدند. در مجموع می‌توان گفت حضور فیزیکی هخامنشیان در مصر کمترین پیامد منفی را در حوزه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی مصر داشت به طوری که حضور آنان موجب آرامش سیاسی و سازماندهی اقتصادی و تداوم سنت‌های فرهنگی مصر گردید.

۳- از آنجاییکه مصریان دارای فرهنگ کهن بودند به نظر می‌رسد که ایرانیان و مصریان در دوره‌ی تسلط هخامنشیان بر مصر به علت ارتباط‌های نزدیک بین دو ملت در حوزه‌های مختلف

سیاسی ، اقتصادی و فرهنگی تاثیرات متقابلی بر همدیگر بر جای گذاشته اند و دستاوردهای خویش را در زمینه های علوم ، هنر ، معماری و دیگر مظاهر تمدنی به یکدیگر منتقل کرده و بستر رشد و شکوفایی آنها را فراهم آوردند . لذا این مسئله باعث گردید که ساتراپی مصر از جایگاه ویژه ای در نزد پارسیان برخوردار باشد.

روش تحقیق

روش کار در این تحقیق به صورت توصیفی و تحلیلی است یعنی ابتدا مطالب مورد نیاز از منابع و مآخذ جمع آوری و سپس مجموعه اطلاعات در قالب سرفصل های مورد نظر طبقه بندی و آن گاه مورد نقد قرار می گیرد . برای پاسخ به سئوالات فوق و بررسی فرضیه ها ، این پژوهش در شش فصل تدوین گردیده است . در فصل اول به بحث های مقدماتی و طرح مسئله و شیوه ی کار ، پیشینه ی پژوهش ، فرضیه ها و ساختار پایان نامه و منابع پرداخته شده است. در فصل دوم و برای ورود به بحث لازم دیدم اشاراتی کلی به تاریخ سرزمین مصر و موقعیت جغرافیایی آن داشته باشم و سپس در فصل سوم شکل گیری امپراطوری هخامنشی و دلایل حمله کمبوجیه به مصر مورد بحث قرار گرفته است و در فصل چهارم حضور پارسیان در مصر در طول دوره هخامنشیان تشریح شده است و به سیاست شاهان هخامنشی در قبال این ساتراپی و اقدامات آنها اشاره شده است. در فصل پنجم به شورشهای صورت گرفته در سرزمین فراعنه در طول دوره ی تسلط هخامنشیان بر این سرزمین پرداخته شده و دلایل بروز شورشها و ناآرامیها و تلاش مصریان جهت کسب استقلال را مورد کنکاش قرار می دهد و سرانجام در فصل ششم و پایانی رساله که شاید مهمترین بخش رساله باشد به تاثیرات متقابل ایران و مصر در دوره ی هخامنشیان در زمینه های اداری ، اقتصادی و فرهنگی پرداخته شده است.

طی انجام این کار به آثار متعدد به جای مانده از این دوره و یا دوره های بعدی مراجعه شده است که در اینجا لازم دیدم به تعدادی از آنها که از اهمیت بیشتری برخوردارند و برای انجام این پژوهش به آنها مراجعه شده است اشاره کنم .

بررسی و نقد منابع

. بحث و گفتگو درباره ی منابع مربوط به دوره هخامنشیان بخصوص منابعی که بر مناسبات سیاسی ، اقتصادی و فرهنگی هخامنشیان در مصر در دوره تسلط پارسیان مربوط می شود با وجود پیچ و خمهای بسیار کاری جالب و در خور توجه پژوهشگر این دوره از تاریخ می باشد . زیرا پژوهشگر این دوره ناگزیر می شود ارزش و معیار هر منبع و مرز بکارگیری و اعتماد به آن منابع را برای مخاطب مشخص سازد . بر همین اساس منابع مربوط به دوره هخامنشیان را به نوعی می توان به دو دسته تقسیم کرد : نخست منابعی که همزمان با دوره مذکور نوشته شده اند و شامل منابع ایرانی ، مصری ، عبری و یونانی می باشند و دیگر منابعی که در ادوار متأخر به رشته ی تحریر در آمده اند.

۱ - منابع همزمان با دوره هخامنشی

۱ - ۱ - منابع هخامنشی

هر چند سهم تاریخ نگاری ایرانیان عصر هخامنشی در مقیاس با دیگر ملل ناچیز و اندک می باشد اما در پاره ای موارد در روشن نمودن زوایای تاریک تاریخ این دوره بسیار موثر بوده است بخصوص کتیبه بیستون به علت اهمیت فوق العاده آن در رابطه با شناساندن بخشی از تاریخ هخامنشی و حوادث دوران کمبوجیه و داریوش در ایران از اهمیت زیادی برخوردار است . علاوه بر این دیگر کتیبه های شاهان هخامنشی که در ایران ، مصر و دیگر نقاط کشف شده اند با الواح به دست آمده از تخت جمشید اطلاعات ارزنده ای درباره ی ساختار اداری و اقتصادی شاهنشاهی هخامنشی در اختیار ما قرار می دهند.

۱ - ۲ - منابع مصری

علاوه بر منابع ایرانی ، منابع مصری این دوره نیز از اهمیت شایان توجهی برخوردارند . زیرا مصر از زمان یورش کمبوجیه در سال ۵۲۵ پ . م تا هنگام استیلای آن به دست اسکندر در سال ۳۲۲ پ . م همواره مطیع و تحت سیطره شهریاران هخامنشی بود و اگر در برهه ای از این دوران در نتیجه علل و عوامل مختلف توانسته مدتی از سلطه پارسیان خود را رها سازد اما در مجموع مصر استقلال خود را

از دست داد و همچنان به عنوان یک ساتراپی برای شاهنشاهان هخامنشی باقی ماند. هر چند که شاهنشاهان هخامنشی برای اداره این ساتراپی مهم حاکمان پارسی را بدان جا اعزام می کردند اما از نخبگان محلی وفادار به حکومت هخامنشی نیز استفاده می نمودند. یکی از این نخبگان محلی اوجاهورسنت، شخص مورد اعتماد کمبوجیه و داریوش بزرگ بود. او کتیبه ای از خود به یادگار گذاشته که آگاهی های گراندتری درباره ی عملکرد کمبوجیه و داریوش در مصر به دست می دهد. همچنین چندین کتیبه به خط هیروگلیف از سنگ قبور گاوهای آپیس مربوط به دوران کمبوجیه و داریوش در سراپتوم ممفیس کشف شده اند که اطلاعات ارزنده ای را در بر دارند که آشکارا برخی از گفته های اغراق آمیز هرودوت و دیگر مورخین متأخر یونانی درباره ی رفتار ناشایست کمبوجیه در مصر را به چالش می کشاند. علاوه بر این، سنگ نوشته ها و پاپيروس های کشف شده در الفانتین مصر که به گونه ای می توان آن ها را در شمار منابع مصری طبقه بندی کرد در رابطه با پادگان پارسی مصر اطلاعات سودمندی می دهند. همچنین نامه ای که متعلق است به آرشم، ساتراپ پارسی مصر نیز تا اندازه ای نحوه ی اداره امور املاک را در مصر مشخص می کند.

۱ - ۳ - منابع عبری

کتاب عهد عتیق در کنار سایر منابع آگاهی هایی در باره سلطنت هخامنشیان بویژه سیاست شاهان هخامنشی در نواحی سوریه و فلسطین و در پاره ای موارد مصر بدست می دهد. زیرا یهودیانی که در دوران بخت النصر به بابل تبعید شده بودند، با تصرف بابل به دست کوروش اجازه عزیمت به سرزمینشان را یافتند. یهودیان نیز در فواصل زمانی کم و بیش دراز به سرزمین خود بازگشتند و بسیاری از یهودیان در دستگاه شاهنشاهان هخامنشی مناصبی را بدست گرفتند. برخی از کتب پیامبران از قبیل عزرا و نحمیا که معاصر با دوره مذکور بوده اند و از سازمان دهندگان جامعه یهود بعد از بازگشت از دوران تبعید به شمار می روند به این جهت که با دستگاه دیوانی ارتباط داشته و خود در اداره ی امور یهودیان و اورشلیم دخالت می کرده اند اطلاعات مفیدی درباره شاهنشاهان هخامنشی و کارهای آنان ارائه می دهند.